

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Floremundi Raemundi V. Cl. Olim Consiliarii Regis
Galliarvm Ex Calviniano Catholici Synopsis Omnium hujus
temporis Controversiarum tam inter Lutheranos,
Calvinistas quam alios plurimos. Sive Historia ...**

Raemond, Florimond de

Coloniae Agrippinae, 1655

Caput decimum quartum. Caroli Quinti Imperatoris contra Lutherum
ejusque novam doctrinam edictum propositum Anno millesimo
quingentesimo vigesimo primo, octava Maij.

urn:nbn:de:hbz:466:1-10880

uatim quomodo huic morbo tam graui medendum sit, ab eo exquirat. Ille quod Gamaliel quondam suasisset Phariseis atque Scribis, optimum esse consilium, neque Deo repugnandum esse dicit: *Si enim, inquit, à Deo hoc est quod cœpi, frustra repugnabunt homines; si ab hominibus, facile dissipabitur.* Verum sane Vaticinium: quum videamus iam Lutheri fidem ad tam paucos redactam, sic vt Sectores eius nomen eius erubescant, Euangelicorum, Reformatorum, & similibus nominibus sese insignientes: imo rami seu stiones ex hac arbore enati iam multo amplius se diffundunt, quam ipse truncus. Nam quemadmodum malus Cydonia in altum se erigere ac ramos dilatare non quod pomorum grauitate deprimatur ad terram: sic infausta Lutheranae Hæreseos arbor excrecere non potuit, tor malis fructibus & aliis Hæresibus cito ex ea enatis. Sed ad historię filium redeamus. Luthero ob erroris pertinaciam complices sui mirifice congratulati sunt. Et verissime ille postea scripsit, Nullum Hæresiarcham umquam existisse qui sententiam mutarit, & ad Ecclesiam redierit. (a) Esse enim hoc peccatum in Spiritum sanctum: ac Dei permisso fieri vt obstinatè illi in hæresi sua moriantur, secundum illud Esaiæ: *Oculos habent, & non vident; aures habent & non audiunt.* A Christo nullum Pontificum aut Scribarum, sed discipulos tantum; nec ab vilo Propheta Pseudopropheta fuisse conuersum. Hoc modo Lutherus ira & indignatione plenus è Conuentu VVormaticensi digressus est, quem ille postea magnum Agonem, circum, pulueremque, gloriæ denique triumphum appellauit; sibi ipsi iratus, quod tam stulta humilitate (sic enim atiebat) vsus esset. Suaferant nonnulli vt captiuus detineretur: sed Imperator fidem ei datam seruare voluit: Quamuis vero mandasset ei Cæsar, ne in itinere concionaretur aut scriberet; Lutherus tamen huius mandati immemor aut contemtor, & publice Isenaci in Thuringia concionatus est 3. May. ac retro ad Principes Fridburgi scripsit. Remisit etiam Caduceatorem seu Fecialem Imperatoris, ne ipsius actionum esset arbiter. Fama quoque tum sparsa fuit, Lutherum fuisse captum, violata fide publica & saluo conductu: vt scilicet populi animus & tentaretur simul & commoueretur. Delituit deinde in arce Alstatteni satis munita, dicta VVarteberga in quam à duobus nobilibus viris laruaris & eorum binis ministris, in Silva inter Isenacum & VVittebergam ex condito quasi captus sub mediam noctem iu-

su Friderici Electoris Saxonie inductus fuit accepto à Duce Saxonie mandato ne inde digrederetur, quod nihil ei tutum videretur, per publicum Cæsaris Edictum proscripto: quod dictum hoc loco, vtpote res multas ad historiam hanc pertinentes particulatim explicans, adscribendum putauit.

CAROLI V. IMPERATORIS
contra Lutherum eiusque nouam doctrinam Edictum propositum Anno
1521. 8. Maij.

CAPVT XIV.

ARGUMENTUM.

- I. Quod munus sit vel esse debeat Imperatoris.
- II. Lutherus noua hæreseos auctor.
- III. Lutherus antiquarum hæreseon renouator.
- IV. Varia Imperatoris antequam sententiam contra Lutherum pronuntiaret, considerationes.
- V. Imperatoris contra Lutherum Resolutio.
- VI. Imperatoris de non legendis vel imprimendis Lutheri libris Edictum.

I. CAROLVS V. diuina fauente Clementia electus Romanorum Imperator, semper Augustus, ac Germania, Hispaniarum, vtriusque Sicilia, Hierusalem, Vngaria, Dalmatia, Croatia, &c. Rex: Archidux Austria, Dux Burgundia, Brabantia, Styria, Carinthia, Carniola: Comes Habspurgi, Flandria, & Tyrolis &c. Vniuersis & singulis sacri Romani Imperij Electoribus, aliisque Principibus tam Ecclesiasticis quam secularibus: Archiepiscopis, Episcopis, Prælatibus, Ducibus, Marchionibus, Comitibus, Baronibus, Nobilibus, Militibus, Clientibus, Præfectis, Præsibus, Iudicibus, Scultetis, Burgimagistris, Consulibus, Scabinis Ciuitatum, Oppidorum, Villarum, Terrarum, & quorumuis aliorum locorum Communicatibus: nec non Vniuersitatum Studiorum Gymnasiorum Rectoribus, & locorum tenentibus, seu Officialibus eorundem, ac Cateris quibuscumque nobis, tam iure sacri Imperij quam hæreditario, aut alio quocunque modo subiectis: & fidelibus dilectis, cuiuscumque status, gradus, aut conditionis sint, & ad quos presentes, vel earundem exempli, nostro, vel alicuius Prælati Ecclesiastici sigillo, sine etiam publici Notarij manus subscriptione, communicatum peruenerit, gratiam Casaream, & omne bonum. Ad veri Romanorum Imperatoris officium pertinet, non solum fines huius sacri Imperij: quod præde-

a Lib. I. contra Oecolamp. & Zuingl.

cessor

cessores nostri, Germaniæ Principes, ob defensionem S. Romanæ & vniuersalis Ecclesiæ suo suorumque sæpius effuso sanguine, per diuinam gratiam sibi quaesierunt, ad Orthodoxam viam adductis vel expulsi infidelibus, propagare. Verum etiam, ne qua hereseos labes aut suspicio, in iam sibi subditis Nationibus sacrosanctam Religionem nostram commaculet, summo studio prouidere: At si qua iam oriri cœperit, eam omni ope, omnique cura, iuxta normam, à Sancta Romana Ecclesiâ hæcenus obseruatam, delere penitus & extinguere. Quod si quis alius è Maioribus nostris, tanto Nos magis prestare debemus, quanto Dei Opr. Maximi immensa benignitas Nobis plura Regna & Dominia, pluresque & magis bellicosos populos, maioresque vires, quam iam multus sæculus alicui Principi, qui hisce titulis sit potitus, ad sua S. fidei tutelam & incrementum, elargiri dignata est. Accedit, quod quum ex patre no genere, è Christianissimis Imperatoribus & Archiducibus Austria, Ducibusque Burgundia: Ex materno vero, Catholicis, Hispaniarum, Sicilia & Hierusalem Regibus, sumus orti: quorum omnium, pro fide Christiana, res præclare gestas, nulla unquam delebit obliuio: Non sine graui conscientia nostra onere, & perpetua nominis nota, quadamque veluti nebula, scelicibus ineuntis Principatus nostri auspicijs offusa, factum crederetur, si, qua iam ab hinc triennium pullulare in Germania cœperunt, nouas quasdam hereses, immo verius iam saepe olim per Concilia, & summorum Pontificum decreta, approbante Ecclesiâ, damnatas, & nunc denouo, veluti ab Inferis erutas, altiores iacere radices, vlla nostra negligentia passi esse videamur.

II. Sane, vestrum neminem ignorare existimamus, quibus erroribus & heresibus, ab Orthodoxa fide longe alienis quidam frater Martinus Lutherus, Ordinis Sancti Augustini, Religionem Christianam, in hac præsertim Incolta Germanica Natione, omnis infidelitatis & heresum perpetua oppugnatrice ita inspicere conatur, vt nisi mature occurratur, tota hæc Natio, & deinde serpente contagione vniuersa Christiana Respublica, in abominandum schisma, & honorum morum pacisque, ac tandem detestandam sui perniciem, prolapsura videatur. Quapropter, non immerito commotus Sanctissimus in Christo Pater Dominus Leo X. Sacrosanctæ Romanæ & Vniuersalis Ecclesiæ Summus Pontifex: ad quem fidem Catholicam, & Ecclesiæ Sacramenta curare spectat prædictum Martinum à principio clementer & paterne monuit, & hortatus est, vt à nefandis huiusmodi inceptis desisteret, & iam sparsos errores reuocaret. Quod cum ille neglexisset, & peiora semper prioribus adderet: idem Beatissimus Pater, ad opportuna, neque tamen insueti remedia procedere statuit. Itaque conuocatus sapiens Re-

uor endissimis Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus, Episcopis, ac alijs Prælati, nec non Regularium ordinum Prioribus seu Ministris generalibus, accersitisque pluribus scientia & probitate præstantibus viris, & in omni doctrinarum & linguarum genere eruditis, ac diuersarum Christianarum Nationum Doctoribus & Magistris: Prædicto tamen Martino prius vocato ac citato, ac in contumacia persistente, ipsius scripta, tam Alematico quam Latino sermone edita & edenda, vt perniciofa, & fidei vnitatiq; Ecclesiæ contraria, Authoritate sua Apostolica præfatorumque ad hoc accedente Cardinalium consilio & assensu, ac Episcoporum & prælatorum, Doctorumque & Magistrorum matura deliberatione, damnauit, & vbiq; locorum comburenda, prorsusque abolenda censuit & decreuit. Martinum vero ipsum, nisi infra certum expressum terminum, à publicatione Decreti sanctitatis sua, mutata sententia, se errores suos reuocasse, & ad pœnitentiam redysse, docuisset: vt in obedientia & iniquitatis filium, vt schismaticum & hereticum ab omnibus euitandum, & prout iura postulant, puniendum declarauit, sub pœnis & censuris, que in Apostolicis literis, Bulla plumbea communitis, & super hac re editis, latius continentur. Quas ad nos, vt pote Christiana fidei verum & supremum propugnatores, & Sedis Apostolicæ, sanctæque Romanæ & Vniuersalis Ecclesiæ Primarium filium, & Aduocatam, per suum, & dictæ Sedis spiritualem Nuncium & Oratorem, honorabilem virum nobis dilectum, Hieronymum Alexandrum, eiusdem Sedis Protonotarium, & Apostolicæ Bibliothecæ Præfectum, dedita ad hoc opera, misit: petens atque requirens, vt pro officio ac debito Imperiali dignitatis, in vniuerso primum Romanorum Imperio, deinde (quod Catholicum Regem & Christianum Principem decet) in ceteris etiam Regnis, Dominijs & Prouincijs nostris, & præsertim in Germania, præstito in auxilium fidei Catholice brachio seculari, omnia & singula in tam dictis literis Apostolicis contenta, immobiliter obseruari, & executioni mandari iuberemus. Post quas quidem prædicto Martino factas à Summo Pontifice, Monitionem, Vocationem, Citationem, & ipsius tandem Condemnationem, nec non præsentatas Nobis eiusdem Beatissimi Patris literas, Bullamque Apostolicam, per varia & diuersa loca Germania publicatam, & nostro iussu & mandato, non solum Louanij in Inferioribus Dominijs nostris: verum & Colonia, Treueris, Moguntia, Leodij, executioni demanadatam, tantum absuit, vt idem Martinus respiceret, errataque sua reuocaret, & petita absolutiois venia, in gratiam cum Summo Pontifice & sancta Ecclesiâ redire procuraret, vt etiam de stabilitores peruersi ingenij sui fructus in dies ederet, & perinde, ac in manifestam

Eccle-

Ecclesia perniciem, furens rueret, complures aceruatim libros, non modo nouarum, sed etiam à sacris Conciliis olim condemnatarum hæresum plenos: nec solum Latino, verum etiam, ut facilius vulgus peruerteret, Alemánico sermone à se compositos, vel saltem suo nomine editos, fere quotidie diuulgaret.

III. In quibus (bone Deus) obseruatum ab Ecclesia iam tot sæculis, septem Sacramentorum numerum, ordinem, usum dissipat, confundit, deturpat: inuiolatas Matrimonij leges miris modis & diffime inficit; Extremam Vñtionem cum VViclepho fictionem dicit: Communicanda sacratissima Eucharistia ritum, ad damnata Bohemorum reuocat instituta. At, saluberrimam cõtaminatis peccato mentibus, confessionem primum ita inuoluit, ut confessionem eam è confessione fecerit, mox etiam magna in parte conuellit, postremo, adhuc peiora se de ea scripturum minatur. Vnde nonnulli iam, ut accepimus, quod vel auditu est intolerabile, sumpta hinc occasione, de confessionis instituto & modo caperint subdubitare. Alij mutilatam & truncam fecerint, Alij vero (proh seculus, & confiteri ipsi desisterint, & nequaquam esse confitendum publice asserere sint ausi. Porro sacerdotalem ordinem, & per quod sacrosantum Christi corpus sanguisque conficitur, diuinum illud munus clauisumque celsissimum potestatem non solum uilissimè pendit Lutherus, & Laicis puerisque, atque adeo faminis ipsis, communia facit; sed & eisdem Laicos, ad lauandas sibi in sacerdotum sanguine manus, incitat. Ipsum uero summum nostræ Religionis Sacerdotem, diuini Petri successorem, & uerum in terris Christi Vicarium, non nisi insamibus & probrois nominat uerbis, & frequentissimis atque inauditis Inuectiuis contumelijs, & blasphemijs infectatur. Librum arbitrium prorsus nullum esse, sed omnia certa lege stare, ex Manichæi quidem & VViclephi pepu depromit, & tanquam irrefragabili argumento Ethnicorum Poetarum carminibus confirmat. Missæ uenerabile Sacramentum neque defunctis, neque uiuis alijs, quam soli celebranti suffragari scribit. Ieiuniorum & Orationum institutionem, & consuetudinem, ab Ecclesia obseruatam, inuertit & corrumpit. De purgatorio, & Animarum, qua in eo expiantur statu, de qua diuini sacrificij & ueniarum suffragijs, que à nobis fideles defuncti expectant, cum VValdensibus & VViclephistis contra Ecclesiam sentit: De Ecclesia uero ipsa militante, cum Pelagianis & Hussitis. At Sanctorum Patrum auctoritates & scripta, ab Ecclesia recepta, pro nihilo habet. Est ubi etiam saepe deridet, deuiumque illis cultum & deuotionem deterit & dimittit. Obedientiam, & Regimen omne prorsus tollit. Vnde populi ad defectum & rebellionem à suis, tam spiritua-

libus quam temporalibus Dominis faciendam, ad rapinas, caedes, incendia, cum magno ac manifesto Christiane Reipublice discrimine, prouocentur. Quinimo, quum uitam quandam solutam licentiosam, atque ab omni lege explicitam, & uere ferinam inducere conetur, ita ex lex homo, leges ipsas omnes damnat & contemnit, ut Decreta sanctorum Patrum & sacros Canones publico igni comburere non formidauerit, facturus peiora Ciuili iuri, si non magis sæculi gladium, quam Pontificis excommunicationes & censuras metuisset.

Iam uero sacrosanctis Concilijs palam contradicere, & pro suo arbitratu detrabere, non erubescit. E quibus potissimum Constantiense illud, quod cum perpetua Inchyta Germanica Nationis gloria, pacem & tranquillitatem dissidenti Ecclesia dedit: ita ubique mordet. & impuro sceleratoque ore laeras, ut in magnum ueruer salis Ecclesie dedecus & offendiculum, sed Germanica præsertim Nationis opprobrium & ignominiam, Concilium ipsum nunc pessime omnium errasse scribat, nunc Synagogam Sathana quiquid in eo conuenerant, & Ioannem Hussitam hæretarcham comburi iusserant. Sigismundum utique felicis recordationis Imperatorem, & Sacri Imperij Principes, Antichristum, & suos Apostolos, homicidasque & Pharisæos uocet. Quid, quod damnata in eodè Concilio omnia Ioannis Hussitica errata, Euangelica & Christiana esse, & se recipere, probaturumque profitetur; Approbatos uero eiusdem Hussita articulos, nequaquam admittit. In tantamque prorupit mentis uesaniam, ut si semel Ioannes Hussita fuerit hæreticus, se plus decies hæreticum Martinus gloriatur: homo usque adeo nouarum rerum ac potius perditionis humana cupidus: ut nihil fere scripserit, vel saltem suo nomine diuulgauerit, cui non aliqua pestis, aliquis lethalis insit aculeus; præter illos libros, ne nominandos quidem, ob execrandam eorum materiam, ipsius tamen titulo editos, & ab eo cum reliquis ut suos agnitos, quorum singula uerba, singula uenena merito quis dicat. Et ne omnia, que innumerabilia sunt Lutheri errata, singulatim percescantur, tanquam si hic unus, non homo, sed Diabolus ipse, sub hominis specie, ad perniciem humani generis, assumpta Monachi cuculla, quam plurimorum hæreticorum damnatissimas hæreses, iam diu sepultas, in unam sententiam congesterit, & aliquas etiam nouissime de suo excogitauerit, sub simulata predicatione fidei, quam ad præcedendos suos dolos, tam saepe, tantoque opere obijcit. Fidem ueram prorsus destruit, sub libertatis, quam promittit, specie: Diaboli iugum & seruitutum inducit, & sub Euangelica professionis nomine, omnem Euan-

gelicam pacem & Charitatem, omnemque rerum ordinem, & pulcherrimam denique totius Ecclesiae faciem inuerrere, labefactare, & penitus pessumdare molitur.

IV. Quibus omnibus per Nos, & consilia nostra omnium Nationum nobis subditarum, sapius & diligenter attentus & consideratus, & praesertim in hac parte ab eodem Beatissimo Patre requisiti: absque insigni macula nostra, atque Orthodoxa Religionis iniuria & detrimento, rem tanti ponderis negligera nequaquam potuimus, ut etiam non debuimus neque volumus: Sed potius praecessorum nostrorum, Romanorum Imperatorum, vestigijs insistentes, eorumque pro libertate Catholica & Apostolica Ecclesia perpetuo laudabilia facta, ac pias & sanctas, super puniendis & exterminandis haereticis, constitutiones obseruantes, conuocatis sapius ad praesentiam nostram propter hoc praecipue, Electoribus: nec non uniuersis sacri Romani Imperij Ordinibus & Statibus, in hoc Vormaciensi conuentu congregatis, de eorum omnium & singulorum unanimi consilio, matura deliberatione & consensu, in hanc tandem deuenimus sententiam & conclusionem, ut quamuis hominem, ita à Summo Pontifice & sede Apostolica condemnatum, & in sua obstinata perueritate obduratum, atque ab usu Catholica Ecclesia alienum, & Notorium haereticum audire, omni iure exceptum esset: tamen ad tollendam omnem cauillandi ansam (idque, quia nonnulli pios quoslibet libros Martino ascriptos, ipsius esse apertissime inficiabantur) complures audiendum à Nobis prius hominem, quam in sum ad executionem Pontificij Decreti ulterius procederemus, asseuerabant, Martinum sepe dictum, missu ad ipsum, delicta opera, uno de Caueatoribus seu Praconibus & Heraldus nostris, sub libera hac ueniendi: & hinc recedendi saluo conductu, accessit iuberemus: Quod & factum fuit: Non ut nos de hoc negotio iudicaremus, aut cognosceremus (quum id dubio procul ad Romanum Pontificem, & Sedem Apostolicam pertineat.) neque ut res sacrosancta fidei nostra, nunc tandem, post tot saecula, per nouas altercationes, cum magno fidelium scandalo & perturbatione, a infidelium derisione, in controuersiam reuocari pateremur: Sed ut cum uigi & plurimorum ita petentium satisfactione, hominis animum percontantes, eum bonis monitionibus & suasionibus, ad rectam semitam (sifieri posset) reducereamus. Itaq; Lutherum in nostra & sacri Imperij Electorum, Principum, Prelatorum, & Statuum praesentia constitutum, iuxta formam Imperialis mandati, super hac re nuper editi interrogari iussimus. Primum, Nunquid ipse multos libros sibi ob oculos adductos, & titulum nominatos, & alios item, qui

sub suo nomine circumferantur, composuisset. Deinde an ea, quae in ipsis libris contra sacra Concilia, Decreta Patrum, ritus & consuetudines, à nostris maioribus ad hunc usque praesentem diem obseruatas, scripserit, reuocare uellet, & ad finem & unitatem uniuersalis Ecclesiae redire, adhibitis ad hoc nostro & Imperij nomine admonitionibus & adhortationibus, quae obstinatissimum hominem (etiam lapide duriores) emollire, & conuenter potuissent. Qui sane statim libros ipsos antedictos ut suos agnouit, & confessus est, & nunquam se id negaturum protestat: Immo & adhuc alios se composuisse dixit, quorum copia cum nobis non fuisset facta, idcirco in medium non fuerunt allati. Quantum uero ad reuocationem attinet, terminum sibi ad respondendum dari petijt, qui quamuis merito negari potuisset, tum quia nouitates & errores in fide nulla sunt dilatione tractandi, sed statim penitus refecandi: Tum quia ex mandato nostro sibi legitime insinuat, nec non etiam literis, quas ad eum dederamus, optime admonuit, quam ob causam uocaretur, non nisi statim respondere paratus, ad tantum Imperialium Conuentus Confessum uenire debuisset: Tamen ex nostra Clementia & benignitate, unius adhuc diei terminum ad respondendum sibi dedimus. Quo elapso, rursus coram Nobis, & praedictis Ordinibus Imperij Comparans, & similibus adhortationibus sepius, ut ad cor rediret, efflagitatus, pollicentibus etiam nobis, si resipisceret, erroresque suos agnosceret, & quae in suis libris damnata & mala essent, reuocaret: facile nos imperaturos, ut à Beatitudine Pontificis in gratiam benigne reciperetur, & adhibito fideli, a quo, & diligenti examine ex ipsis libris, quae mala scripserat, discernerentur, quae uero bona, Auctoritate Apostolica approbarentur: Sed ne uerbum quidem in suis libris mutaturum, imprudentibus simul & impudentibus uerbis, orisque & Corporis gestu, quoduis potius, quam religiosum aut sanum hominem praeserente, apertissime negauit. Quinimmo, in nostram & sacri Imperij faciem, Summorum Decreta Pontificum, & Concilia ipsa sacrosancta, errasse sapius, & sibi ipsis contradixisse, & tandem nullius apud se momenti fore, asseuerauit: seque nihil ex his, quae scripserat, reuocaturum, nisi, euidenti sibi ratione, & sacra Scripturae auctoritatibus ad sua conscientiae animique satisfactionem & assensum fuerit conuictus: Illud subinde repetens & inculcans (quo fraudum suarum uirtus, iam multis detegi ceptum, occultaret) conscientia sibi illa & integra neque uelle se, neque posse uerbum Dei immutare. Mala mens, malus animus. Quasi uero Nos id ab eo poteremus, ut uerbum Dei uerum, ad gremium sanctae matris Ecclesiae, à qua tam impie quam

turpiter defecerat, rediret. Cuius Auctoritatem, quum tantam voluerit esse Dominus, idemque Deus noster Iesus Christus: Ut qui Ecclesiam non audierit, tanquam Ethnicus & Publicanus sit habendus Idcirco non immerito: vel eam solam omnibus inuentionibus, & vstramentis hereticorum longe anteferendam nemo unquam, nisi perditissimus & vere hereticus, ut Lutherus iudicauit, qui ut tandem egregia sua hic acta con digno sine clauderet, & quod pessime inceperat, peius terminaret, & quid animi habeat, & quam fidelium elade exultet, vel in nostro & sacri Imperij conspectu dissimulare non potuit. Nam detorta (ut hereticus ille est) a vero sensu ad suam impietatem Evangelica illa sententia: Non veni mittere pacem, sed gladium. Omnium sibi, dixit, iucundissimam istam in rebus faciem videri, ob verbum Dei, studia, & dissensiones fieri: Id est (quod vti nam ne experientia videremus obdissidentes ab Ecclesiarum Lutheri opinionibus, quas Verbi Dei falso titulo praeexit, vere studia contraria, & dissensiones, & dissidia, & schismata, & bella, & caedes, & rapinas, inter Christianos concitari. Taliigitur, & tam subdola, atque hereticis omnibus peculiari, repositione, Nobis, & sacro Imperio à Luthero data, etsi decreueramus, ipso statim remisso, ad ulteriora progredi, id quod ex sententia nostra, manu nostro scripta, & postera die publicata nemini non constare potest.) Tamen ad preces omnium Imperij Ordinum inclinati, adhuc ipsi stridium ad respiciendum concessimus. Quo tempore duo Electores, duo Episcopi, duo Principes seculares, duoque Ciuitatum nomine, Vniuersos Ordines, & statu: sacri Romani Imperij representantes, & ad hoc communi omnium iussu, & nomine deputati, vocato ad se Martino praedicto, nullum non admonendi & adhortandi eum, ut tandem respiceret, & nisi id faceret, qua ipsum à Nobis, & sacro Imperio, legumque constitutionibus poena manerent, declarandi officium frustra insumperunt. Vnus etiam eiusdem sacri Imperij Elector, adhibitis secum duobus Doctorebus, pietate & scientia praclaris, non solum adhortationibus: sed etiam multorum errorum euidentibus redargutionibus, ad ipsius usque obmutescentiam factis, mox seorsim ipsum prudenter & humane commonescit, ut ad summi Pontificis, & Sedis Apostolicae, Nostrumque & sacri Imperij Statuum, & ceterarum fidelium Nationum, sanam sententiam, iuxta continuatum et saeculis Ecclesiarum ritum, potius quam ad suam vnius opinionem respiceret. A qua si recedens, in ordinem redire vellet, id se primum non multorum sanctorum patrum, qui & ipsi aliquando errauerunt, laudabili exemplo, deinde saluis, anima, corpore & honore facturum cognosceret. Ad qua Martinus antea

dictus, etsi varia pleraque & diuersa, cumque eis, qua scripserat, pugnantia: nihilo tamen meliora, aut saniora, priuatim respondit, quam publice, coram nobis, & sacro Imperio, secerat. Atque adeo se, non omnes modo supra memoratos, sed & Concilium ipsum generale (si quod fieret) suspectum habere protestatus est. Et (ut certissimo, & omni exceptione maiori, testimonio nobis constat) pollutissimo & sceleratissimo ore profari non est verius, res Evangelij & Catholicae fidei, nunquam fuisse in Conciliis generalibus benetractatas. Vnde non iniuria plurimum nobis mirari subiret (cur nam à summi Pontificis sententia: ad generale Concilium nuper prouocarit, quum tam impie de concilio ipsis loquatur & scribat) nisi manifestè sciremus, vnihil est hereticis aequè formidabile, atque oecumenicum Concilium: ita nihilo illis idem magis proprium esse, quam ut dicti factique & scripti, secum ipsi distideant. Quod si vsquam alibi, praecipue in Lutheri libris (diuina prouidentia sic operante, quo ipsius vana adificia per seruant) passim legere & videre est.

Hu omnibus & singulis, sic omnino ut praemittitur, se habentibus, quum praedictus Martinus, tam peruersè & obstinatè, in suis adeo manifestè hereticis opinionibus persisteret, ut ab omnibus iis qui sapiunt, partim demens, partim etiam malo aliquo obsessus Spiritu iudicaretur. Nos iuxta tenorem salui conductus, ipsum statim à conspectu nostro missum fecimus, datoque sibi in comitatu vno ex Heraldis nostris, & praescripto termino, ad die vice-sima quinta mensis Aprilis, qua ex VVormacia discessit, ad viginti deinde proxime futuros dies, quibus peractus, vna saluus conductus per actus & extinctus censeretur. Nunc tandem ad reliquas opportunas medelas, huic pestilentissimo morbo necessarias, in hunc qui sequitur modum procedere decreuimus.

Primum omnium ad honorem Dei omnipotentis, Romanique Pontificis, & sanctae Sedis Apostolicae debitam reuerentiam, pro Imperiali dignitatis officio ac debito, nec non zelo & studio, quo nostrorum maiorum more & ingenita etiam Nobis vi ad defensionem Catholicae fidei, sanctaeque Romanae & vniuersalis Ecclesiae honorem, tutelam & protectionem, omnes nostras vires & facultates, Imperium, Regna, Dominia, amicos, vitam denique & animam ipsam nostram, exponere summus parati. Ex Imperiali & Regia auctoritate, nec non consilio & assensu Electorum, & omnium sacri Ro. Imp. Principum, Ordinum, & Statuum, in hac celeberrima & frequentissima Imperiali Dieta VVormatia congregatorum, ad perpetuam rei memoriam exequendo sanctissimi

domini nostri Papa, veri in hac parte iudicis sententiam, decretum & condemnationem, in litteris Apostolicis (ut supra dictum est) ad nos directis, contentam, Martinum Lutherum, ut membrum ab Ecclesia Dei abalienatum, ut obstinatum schismaticum & Notorium haereticum à Nobis haberi declaramus, & ut talem à vobis omnibus & singulis habendum decernimus & edicimus: Mandantes de eorundem Statuum consilio & consensu, sub criminis laesa Maiestatis, Nostraque & sacra Imperij gravissima indignationis, ac etiam amissionis feudorum, Dominiorum & honorum omnium gratiarum quoque & omnium Privilegiorum à Nobis & sacro Imperio dependentium, quae obtinuitis hactenus, aut praedecessores vestri quomodolibet obtinuerint: necnon proscriptiois ac Banni, & interdicti Imperialis poenis: ne quis vestrum praefatum Martinum Lutherum, receptare, defendere, sustentare, fovere, dicto, facto, aut scripto praesumat. Quinimo post elapsam supra dictum viginti dierum terminum contra eum, ubicunque deprehensus fuerit, & in manu aut facultate vestra erit, iuxta formam Imperialis Banni procedatis, vel saltem personaliter captum tam diu custodiat, donec Nos, à vobis de hac re certiores facti, de legitima in eum prosecutione facianda vobis significemus: & vos tam sancti operis & laboris debita praemia, & mercedem etiam uberem, cum impensis ob hanc causam factis reportetis.

Et nihilominus eiusdem Martini complices, adhaerentes, receptatores, & quomodolibet fautores & sectatores (nisi se iniquitatis semitam deseruisse, & Auctoritate Apostolica absolutionis remedium consecutos esse, fidem condignam fecerint) iuxta sacras constitutiones, ac interdicti & Banni Imperialis legem & ordinem, libere & absque ulla contradictione prosequamini, illosque & illa capiat, & in usus vestros, optimo & pleno iure convertatis. Mandamus insuper vobis omnibus & singulis praefatis, sub eisdem praenominatis poenis, ne quis Martini Lutheri scripta, à summo Pontifice Auctoritate sua Apostolica (ut praemittitur) damnata, aut alia quaecunque, tam Latino quam Alemanico, seu alio quovis idiomate, ab eo hactenus composita, vel in posterum componenda utpote mala, suspecta, & à notorio & perniciosissimo haeretico provenientia, emere, vendere, tenere, legere, describere, imprimere, aut describi vel imprimi faceres, asserere, sustentare, predicare, defendere praesumat: non obstantes, quod in illis etiam aliqua bona (ad fallendas simplicium mentes) immixta essent. In quo praeter iustam Sedis Apostolicae sententiam, etiam laudatissimam veterum patrum institutionem & consuetudinem omnino exequendam duximus: qui Arria-

norum, Priscillianistarum, Nestorianorum, Eutychianorum, & aliorum haereticorum libros & in illis contenta omnia, tam bona, quam mala, promiscue exusserunt, & adhibilarunt. Neque id immerito. Nam si optimi quique cibi, unius tantum gutta veneni (quo humanum corpus laederetur) infusione suspecti penitus sunt abiciendi: quanto magis ea scripta, quibus tanta & tam noxia animabus venena passim inserta sunt, non solum nobis cauenda sunt, sed etiam (ne alijs noceant) prorsus destruenda & corrumpenda, atque ab omni hominum memoria veniant obliteranda. Accedit ad id, quod quicquid boni in Martini libris reperitur, id antea à sanctis patribus, quos Ecclesia recepit & approbavit, saepe dictum & saepe repetitum, absque ullius periculi aut mali suspitione, legi, & haberi potest.

VI. Eapropter, sub eisdem poenis omnibus & singulis supra dictis, vos omnes, ut quilibet vestrum, iam Principes quam alij, ad quos iustitiam quomodolibet pertinet ministrare, & alij quicumque in uniuerso Imperio, Regnis & Dominis nostris constituti, huiusmodi pestiferos Martini libros, tam Alemanicos quam Latinos impressos & imprimendos, aut etiam manu scriptos, ubicunque reperiuntur (utpote magna seditionis, schismatis, herefeseos, in Ecclesia Dei fomites) diripiendos, & publico igni consumendos, penitusque abolendos cum effectu curetis, Apostolice quoque Nunciis, seu eorum Commissarijs, si operam vestram ad haec rem requisierint fideliter & diligenter assistatis: Et nihilominus in eorum absentia, per vos ipsos hac fieri, nostro nomine & iussu, omnino & re ipsa faciatis. In quo omnibus fidelibus, dilectis, subditis nostris, ut vobis ac Nobis metipsis assistant, & pareant, tenore praesentium sub eisdem poenis iniungimus & mandamus. Verum quia maxime cauendum est, ne Martini libri, aut ex illis excerpta mala, suppresso aut etiam mutato auctoris nomine, publicentur: quia etiam non sine magno animi nostri offensa, multos quotidie videmus & audimus, cum alibi tum maxime in Germania, componi & imprimi libros pluribus malis traditionibus & exemplis refertos: & ne non omni astu & dolo humana natura hostis Christiani laqueos tendat multos, passim diuulgari picturas & imagines, non in opprobrium modo priuatarum personarum, sed & ipsius Summi Pontificis & Sedis Apostolicae contumeliam excogitatas; ex quibus omnibus libris & picturis, Christi fideles in maximos, tam in fide quam in vita & moribus, prolabuntur errores, & non solum priuata odia, scandala & similitates (prout experientia docet) multis in locis exorta fuerunt: verum etiam seditiones, tumultus, rebelliones, schismata, in Regnis, Provincijs, & populis, atque

atque vniuersa Dei Ecclesia (nisi prouideatur) iamiam excitanda formidantur. Idcirco ad hanc perniciosissimam pestem extinguendam, ex supradictorum Electorum & Statuum concordia animo & sententia, omnibus & singulis supradictis, tam Imperiali quam hereditario iure nobis subditis, sub iam sapientis omnibus poenis precipimus & mandamus ne quis huiusmodi famulosos & pestilentes libros, seu quascunque alias schedas, scripturas, imagines, picturas, contra Orthodoxam fidem bonos mores, & id quod sancta Romana Ecclesia hactenus obseruauit: Atque etiam inuictissimas, criminationes & ignominias, contra Summum Pontificem, Sedem Apostolicam, Praelatos, Principes, Vniuersitates Studiorum, & eorum facultates honestasque personas, componere, scribere, imprimere, depingere, vendere, emere, tenere habere: aut imprimi, describi, depingi, vel vendi facere, quavis arte aut dolo audeat, aut attemptet. Quinimo sub eiusdem penis iubemus omnibus & singulis supradictis & praesertim ijs, qui iussit & ministerio praesunt, ut eiusmodi libros quoscunque ante hac impressi vel posthac imprimendos, necnon etiam manuscriptos cuiuscunque sint auctoris, aut ubicunque locorum per sacrum Imperium, atque etiam nostra hereditaria Regna & Dominia, inueniantur: similiter etiam picturas huiusmodi & imagines, nostro iussu & nomine occurrant, diripiant, & publico igni comburant. Et nihilominus huiusmodi detestabilium librorum, codicum, schedarum, scripturarum, & picturarum, auctores, & venditores, qui contra iussa nostra facere praesumpserint, (si modo ut legitime constiterit) necnon eorum iura & bona omnia & singula capiant, apprehendant, & detineant, ac iure bono quicquid sibi licitum fuerit de illis disponant: ita, quod de hoc nulli hominum, tam in iudicio quam extra, respondere sint obligati.

At ut omnis eiusmodi & aliorum errorum occasio tollatur, & ne talia scribentium venena longe lateque diffundantur, sed raclarum imprimenda libros artificium in bonos tantum, & laudabiles usus exerceatur: ex certa nostra scientia, animoque deliberato, ac Imperiali Regiaque auctoritate, de maturo supradictorum Electorum, & aliorum sacri Ro. Imp. Statuum, consilio, de iuratione & unanimo consensu: volumus & sub Banni & Interdicti Imperialis, ac alijs antedictis penis precipimus & iubemus tenere praesentis Edicti, quod vim inuictibilis legis habere decernimus. Ne quis de caetero Chalceographus, & librorum impressor, aut alius quiuis ubilibet per sacrum Imperium, atque nostra praedicta Regna & Dominia constitutus, libros ullos, seu aliam quamcunque scripturam: in quibus de sacris litteris, aut fide Catholica aliquid vel minimum tractatur, non habito

prius consensu & voluntate Ordinarij loci, aut eius ad hoc substituti & deputati, cum Auctoritate etiam facultatis Theologicae alicuius propinqua Vniuersitatis, pro prima videlicet impressione: Alios vero cuiuscunque rei & facultatis libros, schedas & picturas, de consensu saltem ordinarij, aut eius ad hoc substituti, ullo pacto imprimere vel vendere aut imprimi, vel vendi facere, directe vel indirecte, quocumque modo praesumat aut attemptet. Quod si quis cuiuscunque sit dignitatis, gradus, aut conditionis, hanc nostram mentem, decretum statutum, legem & ordinationem, in omnibus & singulis supradictis, tam Lutheranam, quam impressoriam materiam concernentibus, inuictabiliter obseruandam, ullo pacto, aut quouis quacunque colore vel ingenio, contra facere, aut venire, au, a temerario praesumpserit: praeterquam quod illud irritum decernimus & inane, etiam in lae, & Maestatis crimen, ac nostram & Sacri Imperij grauissimam indignationem, proscriptionisque & Banni, ac Interdicti Imperialis, necnon alias sepe dictas penas, se ipso facto, incurrisse cognoscat; harum testimonio litterarum, Sigilli nostri munimine roboratarum.

Datum in Ciuitate nostra Imperiali VVormatia, die octava Mensis Maij, Anno Domini Millefimo Quingentesimo vicesimo Primo, Regnorum nostrorum, Romani secundo: castrorum vero omnium sexto.

Quis vero negare possit, in eo à tot tantisque viris, qui in Lutheri ruinam coniuauerant, grauius peccatum fuisse quod hoc Imperatoris edictum executioni non demandarint? Digna enim erat monachi huius obstinata contumacia, quae viribus frangeretur, aut qui tamquam fera bestia ex Imperij finibus procul profigeretur. Idque tanto erat facilius, quod qui eum occultabat, in aula & Imperatoris conspectu praesens erat, qui ut eum indicaret, non difficillime poterat cogi: sic ut ad monstrum hoc conficiendum nullo novo Hercule opus fuisset. Sed incendium exigua aqua initio, ubi vero invaluit, nullo mari restingui potest. Iam tempus monet ut cum Luthero in Pathmon ipsius secedamus. Obseruatum est à quibusdam (*) hoc loco quod eo ipso die atque anno, quo ad hunc modum Caesar Lutherum proseripserat natus sit Petrus Canisius Neomagenensis, is qui deinde Coloniae studens primus omnium ex Germanis sese Societati Jesu addidit cum qua ipse inter primos cum Haereticis ad finem vitae suae pugnan-

L. 3. do,

a Visa Canisij

do, toto orbe celebrem (a) catechumenum inter
alia opera sua preclara a catholicis catechismis op-
portuit proliunde Deo Opt. Max. ut cum ad exe-
quendum Carissimi edictum non satis animi esset
futurum primoribus Germania; paruus lapis iste
de monte avulsus in itatuum Babyloicam (Lu-
theri scilicet opus) incurrendo pedes eiusdem
commoliret, & reliquum corpus disponderet ad
ruinam.

LUTHERVS EXCOMMVNICATVS
in cæpto pergit. Biblia in Teutonicam lin-
guam vertere præsumit, multis additis, re-
cis, deprauatis, cum diabolo con-
fortium habet, ut ipse testatur.

CAPVT XV.

ARGVMENTVM.

- I. Lutherus in Pathmo sua, ut ipse vocat, latet.
- II. Nouam eudere Religionem instituit.
- III. Diaboli cum Luthero Colloquium.
- IV. Lutherus Pathmo suo egressus, Carolstadium iritat.
- V. Quomodo Lutherus Academiæ abolere; & bonarum
litterarum studia extinguere conatus sit.
- VI. Lutherus Bibliis transferendis atq; interpretandis
operam dat.

Lutherus Alsterensis solitudine non fere men-
ses per Nobiles Pielopsium & Steinbergium
Iussu Electoris reclusus, ac delicatissime habitus,
per ephebum conscium cibos ei apportantem, ni-
hilominus includi se fremens frendensque, scrip-
tis, quum aliter non posset, tam Germanica quam
Latina lingua editis, vlcisci se omniaque miscere
constituit: quæ à discipulis ipsius tamquam diui-
na excepta oracula, incredibili studio, fauore &
celeritate per omnes regiones mox spargebantur.
Et Chalcographos quidem ut strenuam ijs im-
premdis præstarent operam, facile lucri impulit
cupiditas; legendi vero cupiditatem interdictum
tanto magis accendit. Nec minus ille interim suis
partibus addictos litteris suis excitabat, inter alia
scribens: *Quare vestrum aliquis ad reliqua non respon-
dat? vel Ionas, vel Andreas Carolstadius? Equid cessat
Amsdorfius? An non vobis omnibus pariter Euangelij
gloria vindicanda est. Caput ergo contriui serpentis; cor-
pus cur non queatis calcare? Sed nihil peius ipsum
habuit quam vbi Parisiensium Theologorum sen-
tentia se suosque libros condemnatos vidit; co-*

que quam ille Faculeatam antea primam totius
Orbis, & scientiarum Matrem appellauerat, tum
inauditis conuictijs oneravit. *Academia*, inquit,
Parisiensis in parte suprema qua Facultas Theologica
nuncupatur, est à vertice vsque ad plantam mera &
ut nix alba lepra vera nouissima Antichristianaque &
capitalis hæreseos; Mater omnium errorum in Chri-
stianitate, maxima meretrix spiritalis quam sol um-
quam vidit, & vera postica Inferni Prophetatum est,
temporibus Antichristi omnes hæses, quæ umquam su-
erunt, in vnâ Camerinam confluxuras mundumque
perdituras. Id ego, inquit, ostendere intendo de Parisiis,
Papa veri Antichristi maximo fornicationis cubiculo;
atque probare eos esse peiores Montanis, Ebionitis, &
omnibus qui umquam fuerunt, hæreticis. Hæc ille cum
contra Vniuersitatem Parisiensem, quam non
multo ante omnibus scholis prætulerat, cuique
cenfuram ac iudicium de se detulerat, plenis buc-
cis ad populum Germanicè, deinde etiam scriptis
vndiquaque effundebat. neque solum ipse scur-
ribus tocis, mordacibus sannis, risuq; Sardonio
in eam Vniuersitatem incurrit: sed etiam hypera-
pistes eius factus est petulus Melanchthon iuue-
nis vix 24 annos natus, impudenter ausus garrere
aduersus Doctores tantæ doctrinæ & ætatis (b)
scripsit in eodem delicato latibulo Lutherus E-
narrationem in aliquot psalmos; & canticum D. Vir-
ginis. Tractatum de Confessione Francisco à Sickingen
patrono suo singulari 1. Iunij dedicatum. Item librum
contra Catharinum de Antichristo Postillam in Epi-
stolas & Euangelia Dominicarum. Responsum ad
Bartholomæi Latomi librum. Bullam Cœne Domini
quam Vesperinam ingluuiem appellat Germani-
cam in linguam scarrili translatione transcripsit.
(c) interea Caroli V. Imp. Fidei professio Romæ 10
Maij ex autographo lecta & eiusdem zelus fuit in
Consistorio Pontificio præclare laudatus. Accidit
tunc si quid aliud vnquam rebus Lutheri oppor-
tunum, Ecclesiæ vero Catholicæ triste, quod Ro-
bertus Marcanus, frater Leod. Episcopi, fierus
Francisci Galliarum Regis, ope, hinc, & ex alia
parte idem Franciscus Carolo V. bellum in Na-
uarræ Regno commouit (d) quo executio De-
creti Cæsarei aduersus Lutherum editi suspensa
fuit;

a eum Catechismum & Ferdinandus I. & Philip-
pus II. Hisp. Rex & Clemens VIII. sancierunt Edicta
& decretis suis. b Cochlaus in Act. Vlenberg cap. 7. ad fi-
nem. c Vlenberg cap. 8. vna Luth. n. 1. d Brousius in an-
nal. An. 1521. num. 27.